

TukiArviointi-lomakkeet käyttöön tukisuhdetoiminnassa, LATU-hanke

Loppuraportti

1. Taustaa

Vuonna 2022 päättynyt LATU-tutkimushanke sai JYU.Well rahoituksen keväällä 2023. Rahoituksen turvin hyödynsimme LATU-hankkeen tuloksia, ja koulutimme tukiperhe- ja tukihenkilötoiminnasta vastaavia keskisuomalaisia sosiaalialan ammattilaisia syksyn 2023 aikana.

Lapsen tukena – tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta lapsi- ja perhesosiaalityössä (LATU) - tutkimushanke oli toiminnassa vuosina 2021–2022. Hanketta rahoitti Sosiaali- ja terveysministeriö. Hankkeessa tarkasteltiin kahta tyypillistä lapsi- ja perhesosiaalityön tukimuotoa, tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa. Tätä toimintaa toteutetaan kunnissa ja hyvinvointialueilla sosiaalityöntekijöiden ja muiden sosiaalialan ammattilaisten (esim. sosionomit, sosiaaliohjaajat) koordinoimana sekä vapaaehtoisten tukihenkilöiden tai -perheiden toteuttamana.

Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta (tukisuhdetoiminta) ovat olleet käytössä laaja-alaisesti Suomessa jo vuosikymmeniä. Vuonna 2015 voimaan tulleessa sosiaalihuoltolaissa (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014) toiminta määriteltiin lastensuojelun avohuollon palvelujen ohella yleisiksi perhepalveluiksi. Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan julkilausuttu tavoite on lapsen hyvinvoinnin ja kasvun tukeminen, jossa lähtökohtana on lapsen ja tämän perheen sosiaalisen verkoston vahvistaminen. Toiminnan ydin on lapsen tai nuoren ja useimmiten vapaaehtoistyön pohjalta toimivan aikuisen välille syntyvässä vuorovaikutussuhteessa. (Moilanen 2015; Svenlin 2020; Lehto-Lundén 2020.) Tukitoimiin kohdistuu moninaisia odotuksia ja tavoitteita, kuten suojaavien tekijöiden vahvistamista lapsen ja vanhemman elämässä. Lisäksi tukitoimia luonnehtivat tukisuhteiden joustavuus ja erilaisiin tilanteisiin muovautuminen. (Pölkki 2016.)

2. TukiArviointi -lomakkeet

Tukisuhdetoimintaa tutkittiin LATU-hankkeessa laajasti (valtakunnallisesti ja alueellisesti), moninäkökulmaisesti ja erityisesti lapsen asemaan ja oikeuksiin keskittyen (esim. Kiili ym. 2024; Kiili ym. 2023; Moilanen ym. 2023; Kannasoja ym. 2022a; 2022b; Svenlin & Lehto-Lundén 2023). Hankkeen yksi keskeinen tulos liittyi toiminnan seurannan ja dokumentoinnin ohuuteen tuoden esiin asiakaskirjaamisen ja dokumentoinnin haasteet kunnissa ja kuntayhtymissä (Kannasoja ym. 2022a; 2022b), nykyisin myös hyvinvointialueilla. Vuosien 2021–2022 aikana LATU-hankkeessa vahvistettiin tukisuhdetoiminnan

tutkimusperusteisuutta ja kehitettiin TukiArviointi-lomakkeisto ja muuta materiaalia vahvistamaan tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan seurantaan, arviointia ja dokumentointia.

Tutkimushankkeessa TukiArviointi-lomakkeiston kehittämistyötä tehtiin yhdessä lasten ja aikuisten kanssa. Erityistä huomiota kiinnitettiin siihen, että lomakkeisto on tarkoituksenmukainen, luotettava ja uskottava eli se soveltuu tarkasteltavien tukitoimien koettujen vaikutusten arviointiin ja seurantaan (Rossi, Lipsey & Freeman 2004). Lomakkeiden kehittämisessä otettiin huomioon sekä ammattilaisten että lasten toive napakasta, selkeästä ja helpokäyttöisestä lomakkeistosta. Kehittämistyö oli tutkimusperusteista, ja sen pohjana hyödynnettiin soveltuvilta osin kotimaista (Moilanen 2015; Svenlin 2020; Lehto-Lundén 2020) ja kansainvälistä (esim. Rhodes ym. 2017; Nakkula & Harris 2014) tutkimuskirjallisuutta.

TukiArviointi-lomakkeiston käyttöä pilotoitiin osana tukisuhdetoiminnan seurantapaamisiakaväällä 2022 ja se sai lapsilta, vapaaehtoisilta, huoltajilta ja ammattilaisilta myönteisen vastaanoton. Lopullinen lomakkeisto rakentuu kahdesta lomakesarjasta ja yhteensä seitsemästä lomakkeesta.

- Tukihenkilötoiminta: lapsen lomake, vanhemman/huoltajan lomake ja tukihenkilön lomake
- Tukiperhetoiminta: lapsen lomake, vanhemman/huoltajan lomake sekä lisäosa ja tukiperheen lomake

Lisäksi lomakkeiden käytön tueksi laadittiin ammattilaisille suunnatut käyttöohjeet, joissa lomakkeita suositellaan käytettäväksi ennen tukisuhdetoiminnan seurantatapaamista tai sen aikana. Lomakkeistolla on kahtalainen tavoite. Ensinnäkin niiden avulla on mahdollista tarkastella tukisuhteen laatua ja arvioida tavoitteiden toteutumista asiakastasolla. Toiseksi seurannan ja arvioinnin tekeminen vuosittain lomakkeiden avulla kerryttää ammattilaisille seurantatietoa lasten ja perheiden tilanteista ja hyvinvoinnista sekä tukisuhdetoiminnan vaikutuksista. On toivottavaa, että lomakkeiden tuottamaa tietoa kootaan yhteen ja hyödynnetään systemaattisesti palveluiden kehittämisessä ja suunnittelussa. Lomakkeiden käyttö tekee myös konkreettisesti tilaa lapsen näkemyksille ja mielipiteelle esimerkiksi seurantatapaamisissa.

Lomakkeiden rinnalle ja niihin perustuen kehitettiin myös lasten asemaa tukevaa ja huomioivaa materiaalia, joka auttaa ammattilaisia lasten kanssa työskenneltäessä (sarjakuva, kortit ja animaatio). Erityisesti lasten lomakkeiden kahteen kysymyspatteriin perustuvat kortit (Auttava tukisuhde ja Tukisuhteessa tapahtuu -korttipakat) auttavat ammattilaisia keskustelemaan lasten kanssa tukisuhdetoiminnan tavoitteista ja sisällöistä. Materiaali on vapaasti ladattavissa LATU-hankkeen verkkosivuilta (<https://www.jyu.fi/fi/hankkeet/lapsen-tukena-tukihenkilo-ja-tukiperhetoiminta-lapsi-ja-perhesosiaalityossa-latu>) ja sitä on hankkeen aikana jaettu erilaisissa tilaisuuksissa ammattilaisille. Materiaalit on lähetetty myös jokaiseen kuntaan tai kuntayhtymään lapsiperheiden sosiaalityöstä ja/tai tukisuhdetoiminnasta vastaaville ammattilaisille syksyllä 2022.

JYU.Well -rahoitteinen toiminta syksyllä 2023

JYU.Well rahoituksen turvin TukiArviointi-lomakkeita ja muuta materiaalia (korttipakat, sarjakuva) jalkautettiin sosiaalialan ammattilaisille Keski-Suomessa. Jalkauttaminen tapahtui siten, että syksyn 2023 aikana järjestettiin kolme koulutustilaisuutta, joissa materiaalia käytiin läpi ja ammattilaisia koulutettiin lomakkeiden ja muun materiaalin käyttöön. Koulutusten tavoitteena oli levittää tutkittua tietoa tukisuhdetoiminnasta ja vahvistaa tukisuhdetoiminnan systemaattista dokumentointia ja seuranta. Valtakunnallisen ja suhteellisen lyhytkestoisen (kaksi vuotta) LATU-tutkimushankkeen aikana ei ollut mahdollisuutta alueellisten koulutusten järjestämiseen. JYU.Well rahoituksen turvin alueellinen kouluttaminen mahdollistui Keski-Suomen alueella.

TukiArviointi-koulutukset

Koulutuksia suunniteltiin yhteensä neljä ja niitä markkinoitiin sosiaalialan ammattilaisille elo-syyskuussa 2023 (koulutusmainos, liite 1). Kolme koulutuksesta oli fyysisesti paikan päällä tapahtuvia (Äänekoski, Jämsä ja Jyväskylä) ja yksi suunniteltiin etäkoulutukseksi (Teams-yhteydellä). Jämsän koulutus jouduttiin perumaan liian vähäisen osallistujamäärän vuoksi, muut koulutukset järjestettiin suunnitellusti. Koulutuksiin oli ilmoittautunut yhteensä 50 osallistujaa. Lopulta niihin osallistui 41 ammattilaista. Yksittäisen koulutuksen kesto oli 2.5 tuntia (etäkoulutus 2 tuntia). Äänekosken ja Jyväskylän koulutuksissa osallistujille tarjottiin kahvit ja heille annettiin TukiArviointi-lomakkeita ja muuta materiaalia. Koulutus ja materiaalit olivat osallistujille ilmaisia.

Koulutuksen aikana tarkasteltiin seuraavia teemoja:

- LATU-hankkeen esittely ja tiivistys päätutkimustuloksista
- Tukisuhdetoiminnan dokumentointi ja seuranta yleisellä tasolla
- Lapsen asema tukisuhdetoiminnassa
- TukiArviointi -lomakkeet, ohjeet ja muu materiaali

Jokaisen teeman käsittely oli vuorovaikutteista ja aiheista keskusteltiin ammattilaisten kanssa. Koulutustilauudet toivat esiin toiminnan dokumentoinnin haasteet ja tarpeet, sillä suoraan tukisuhdetoimintaan soveltuvaa seuranta- ja arviointimateriaalia ei ole aiemmin ollut tarjolla. Ammattilaisten palautteiden perusteella koulutukset vastasivat ammattilaisten tarpeisiin. Toivottavaa on, että koulutusten avulla TukiArviointi -materiaali jää ammattilaisten säännölliseen käyttöön.

Kirjallisuus

Kannasoja, S., Svenlin A-R., Lehto-Lundén, T. & Moilanen, J. & Kiili, J. (2022a) Lasten ja perheiden kuormitustekijöiden yhteydet tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan tavoitteisiin. *Kasvun tuki - aikakauslehti* 2/2022, 29–39.

Kannasoja, S., Malinen, K., Lehto-Lundén, T., Moilanen, J., Svenlin, A-R. & Kiili, J. (2022b) Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta lapsi- ja perhesosiaalityössä: raportti tukisuhdetoiminnan ammattilaisten kyselytutkimuksesta. *YFI julkaisuja* 14. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9460-0>

Kiili, J., Lehto-Lundén, T., Moilanen, J., Kannasoja, S., & Malinen, K. (2024) Collaborating with children : intergenerational research encounters. *International Journal of Social Research Methodology*, Early online. <https://doi.org/10.1080/13645579.2024.2301848>

Kiili, J., Moilanen, J., Lehto-Lundén, T., Svenlin, A.-R., & Kannasoja, S. (2023) Tutkimusta lasten kanssa : autoetnografinen reflektio sukupolvien suhteista. *Kasvatus ja aika*, 17(1), 153-170. <https://doi.org/10.33350/ka.119345>

Lehto-Lundén, T. (2020). Lapsi tukiperheessä. Eksistentiaalis-fenomenologinen tutkimus lasten kokemuksista. Akateeminen väitöskirja. Heikki Waris -instituutin tutkimuksia 3. Helsinki: Pääkaupunkiseudun osaamiskeskus Socca.

Moilanen, J., Lehto-Lundén, T., Jägerskiöld, L., Kiili, J., Svensson, K., & Svenlin, A.-R. (2023) Being, Becoming and Belonging in Constructing Children's Lived Citizenship with Contact Persons and Contact Families. *Barn*, 41(2-3), 74-89. <https://doi.org/10.23865/barn.v41.5777>

Moilanen, J. (2015). Tutkimus lastensuojelun tukihenkilötoiminnan muutoksista: Relationaalinen näkökulma. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Sciences 533. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Nakkula, Michael J. & John T. Harris (2014). Assessment of Mentoring Relationships. Teoksessa David L. Dubois & Michael Karcher (toim.): Handbook of Youth Mentoring. 2. Edition. Los Angeles: SAGE, 45–62.

Pölkki, P. (2016) Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki lapsiperheille. Teoksessa M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lundén, P. Salovaara & M. Veistilä (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalisuus*. Tallinna: Gaudeamus: 261–277.

Rhodes, Jean E., Sarah E. O. Schwartz, Margaret M. Willis & Mac B. Wu (2017). Validating a Mentoring Relationship Quality Scale: Does Match Strength Predict Match Length? *Youth & Society* 49:4, 415–437.

Rossi, P.H. & Lipsey, M.H. & Freeman, H.E. (2004). Evaluation. A systematic approach. Seventh edition. California: SAGE Publications inc.

Svenlin, A.-R., & Lehto-Lundén, T. (2023) Respite care from the child's perspective : The Support Family Intervention in Finland. *Adoption and Fostering*, 47(2), 138-156. <https://doi.org/10.1177/03085759231176566>

Svenlin, A-R. (2020). Kannatteleva ja jännitteinen tukiperhetoiminta. Lastensuojelun tukiperhetoiminnan käyttöteoria ja tukisuhteet. JUJY Dissertations 180. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaan liittyvää koulutusta syksyllä 2023

Lapsen tukena – tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta lapsi- ja perhesosiaalityössä 2021–2022 (LATU)-tutkimushanke toteuttaa keskisuomalaisille lasten ja nuorten kanssa toimiville ammattilaisille ilmaisen koulutuksen tukisuhdetoiminnasta. Koulutus on suunnattu ammattilaisille, mutta mukaan voi tulla myös tukihenkilöitä ja tukiperheitä.

Yksittäisen koulutuksen kesto on 2,5 tuntia. Koulutus pohjautuu LATU-tutkimushankkeen päätuloksiin ja kehitettyihin materiaaleihin. Teemoina ovat dokumentointi, arviointi sekä lapsen asema tukisuhdetoiminnassa. Jokaisella koulutuskerralla on sama sisältö. Osallistuja voi valita itselleen parhaiten soveltuvan ajankohdan. Koulutuksia järjestetään seuraavasti:

- ke 27.9.2023 klo 13.00–15.30 Jämsä, Jokivarren puukoulu, Kelhänkatu 8
- ti 10.10.2023 klo 13.00–15.30 Äänekoski, Wille – Olohuone ja keittiö, Äänekoskentie 311
- to 16.11.2023 klo 13.00–15.30 Jyväskylä, Vanhan pappilan Teeleidi, Vapaudenkatu 26
- ma 11.12.2023 klo 13.00–15.00 etäkoulutus (Teams)

Ilmoittaudu sinulle parhaiten sopivaan koulutukseen 19.9.2023 mennessä:

<https://link.webropol.com/s/LATU-koulutus2023>.

Koulutus järjestetään, jos ilmoittautuneita henkilöitä on vähintään neljä per paikkakunta / etäkoulutus. Lähetämme kaikille ilmoittautuneille vahvistusviestin ja tarkempaa tietoa 22.9.2023 mennessä.

Koulutukseen osallistuvat saavat LATU-tutkimushankkeessa kehitetyn TukiArviointi-materiaalikansion (ks. <http://r.jyu.fi/latuhanke/materiaalia>).

Jämsän, Äänekosken ja Jyväskylän koulutuksissa on tarjolla iltapäiväkahvit suolaisen, makean ja hedelmien kera.

Koulutukset tarjoaa Jyväskylän yliopiston sosiaalityön oppiaine ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun hyvinvointiyksikkö JYU.Well -yhteisön taloudellisella tuella. JYU.Well on Jyväskylän yliopiston monialainen hyvinvoinnin tutkimuksen yhteisö.

Lisätietoja: apulaisprofessori Johanna Kiili, Jyväskylän yliopisto, sosiaalityön oppiaine
johanna.j.kiili@jyu.fi

Tervetuloa koulutukseen!